

ויקיפדיה האנגלית כזירת מאבק אנטי-ישראלי¹

שלומית ליר² | 29 באוקטובר, 2025 | גיליון 2053

ויקיפדיה האנגלית היא אחד ממוקדי ההשפעה המרכזיים על עיצוב התודעה העולמית ביחס לישראל, אולם נוכחותה הדומיננטית של עריכה אנטי-ישראלית הופכת אותה לכלי המשעתק נרטיב חד-צדדי. עם השקתה בשנת 2001 עוררה ויקיפדיה תקווה עצומה לדמוקרטיזציה של הידע, אך עם השנים הפכה לזירת מאבק על עיצוב נרטיבים בסוגיות רגישות. כוחות עוינים לישראל קובעים לא אחת את מסגרות התוכן, מכריעים לגבי קבילות מקורות ומכתיבים את הנרטיב. תופעה זו באה לידי ביטוי במיוחד לאחר ה-7 באוקטובר, כאשר נושאים הקשורים לישראל זוכים לטיפול מובחן ומגמתי המייצר הצגה מוטה וחד-צדדית של הקונפליקט. תופעה רחבה זו נושאת הקשרים פוליטיים גלובליים והשלכותיה חורגות מעבר למחלוקות פנימיות בין עורכים, שכן תפוצתה העצומה של ויקיפדיה האנגלית הופכת אותה למקור שיש בכוחו לעצב את תפיסת המציאות של מיליוני אנשים ברחבי העולם ביחס לישראל ולסכסוך. במאמר זה נבחנים ההטיה נגד ישראל בוויקיפדיה האנגלית, הכוחות העומדים מאחוריה והשלכותיה.

ויקיפדיה היא אנציקלופדיה מקוונת רב-לשונית, המציעה מידע חופשי מזכויות יוצרים בחינם לקהל גולשים ברחבי העולם. הערכים בוויקיפדיה נכתבים בהתנדבות ושיתופיות על ידי עורכים שאינם נדרשים להסמכה פורמלית, מה שמאפשר שיתוף מידע ועדכון שוטף של ערכים בכל רגע נתון. ויקיפדיה פועלת ב-340 שפות, כשהמהדורה באנגלית היא הראשונה והגדולה ביותר, עם מעל שבעה מיליון ערכים, ובממוצע כ-11 מיליארד צפיות מדי חודש.

חשיבותה העצומה של ויקיפדיה נובעת מהיותה מאגר המידע הנקרא ביותר בעולם ומהאופן בו היא מאוחרת ומופיעה תדיר בראש תוצאות החיפוש של גוגל, לרבות בחלונית המידע שמתווספת לחלק מתוצאות החיפוש. ויקיפדיה מהווה גם משאב למידע שבו עושות שימוש מערכות בינה מלאכותית. בעניין זה בולט במיוחד ChatGPT, שעל פי [מחקרים](#) ויקיפדיה מהווה את המקור המצוטט ביותר בו הוא עושה שימוש, עם 7.8% מכלל ההפניות, וכמעט מחצית (47.9%) מכלל המקורות המובילים

¹ המחקר בוצע בשיתוף BrightMind ובתמיכת מערך הסייבר הלאומי ומפא"ת.

² ד"ר שלומית ליר היא חוקרת זוכת פרסי מצוינות, עמיתת מחקר באוניברסיטת חיפה ובאוניברסיטת בר אילן, המתמחה בפוליטיקה של הידע בהיבטים של מגדר, תרבות וטכנולוגיה. היא חברה מייסדת של פורום דבורה, עורכת וסופרת שהוציאה לאור שמונה ספרים. ד"ר ליר הציגה דוח על ההטיה נגד ישראל בוויקיפדיה האנגלית באו"ם, באפריל 2024. תערוכתה הנוודת "היסטוריה מתורמנת" המשווה בין ערכי ויקיפדיה לפני ואחרי ה-7 באוקטובר, הוצגה בירושלים, ובמקומות נוספים ברחבי העולם.

בעשירייה הראשונה. בנוסף, סטטיסטיקות מלמדות כי ויקיפדיה מהווה מקור ראשון ומרכזי במאגרים לאימון מודלים גדולים של שפה (LLM).

מחזון אוטופי למציאות דיסטופית

עם הקמתה, נראה היה כי ויקיפדיה עונה על ההיבטים האוטופיים שנקשרו לרשת בתחילת דרכה, כבמה המנגישה מידע לכלל הציבור ומאפשרת תיאורטית לכולם, לרבות קהלים מודרים, לקחת חלק בייצור הידע. התפיסה שעמדה בבסיס המיזם הייתה שחכמת ההמונים, בשילוב נגישות חופשית ושיתוף פעולה, תוך שמירה על עיקרון הייסוד של נקודת המבט הניטרלית (NPOV), ייצרו פלטפורמה מאוזנת, שתעשיר את האנושות במידע חף מהטיות פוליטיות או אידיאולוגיות.

עם זאת, למן ההתחלה ועד היום, התגלו בעיות רציניות בחזון יפה זה. הראשונה שבהן היא הפער המגדרי המובהק: על פי מחקרים שונים, כולל זה של קרן ויקימדיה, רק כ-15% עד 20% מהעורכים בפלטפורמה הם נשים, זאת למרות יוזמות רבות והקצאות תקציביות עצומות שנועדו לצמצם את הפער. פער עקבי זה מערער על עקרון חכמת ההמונים, שמבוסס על מגוון רחב של קולות ונקודות מבט כדרך לתקף את הידע. הפער המגדרי בא לידי ביטוי גם בנתוני הביוגרפיות: מתוך כ-1.5 מיליון ביוגרפיות בוויקיפדיה האנגלית, רק כ-19% מוקדשות לנשים. מקרה ממחיש מפורסם הוא מחיקת הערך על הפיזיקאית דונה סטריקלנד לפני שזכתה בפרס נובל בפיזיקה בשנת 2018.

היבט דיסטופי נוסף המרתיע עורכות ועורכים חדשים לקחת חלק בכתיבת ועריכת ערכים הוא "מלחמות עריכה". מושג שכיח זה בהקשר של ויקיפדיה מבטא את האופן שבו תהליכי העריכה בפלטפורמה בנושאים רגישים מייצרים מרחב רווי מתחים, התראות עריכה, ביטולי תוכן ודיונים סוערים, ההופכים את חווית הכתיבה לשדה קרב מתמשך, שבו שיתופי פעולה מתמסמסים והמרחב השיתופי מאבד מאופיו הקהילתי.

באופן נרחב יותר, ויקיפדיה מעלה שאלות הנוגעות לבעלות על הידע ועל האופן שבו ידע קולקטיבי עלול לעודד חשיבה עדרית ולבסס מנגנוני סמכות בלתי שקופים - תופעה שהתריע נגדה הוגה הדעות ג'רון לנייר (Jaron Lanier) כבר בשנת 2006. לנייר טבע את המונח "מאואיזם דיגיטלי" ב**מאמר** שכתב לכתב העת EDGE, ובו הזהיר נגד קיבוע הטיות, שטחיות הדיון וניצול פוליטי של הפלטפורמה השיתופית. הוא הצביע על אפשרות להטיית קונצנזוס שמחלישה קולות ואזהרות של מומחים ומציבה ידע ללא ביקורתיות והצלבה עם מומחיות.

היבטים אלו של ביקורת הומחשו בשלל נושאים שלגביהם ניכרת הטית ידע בוויקיפדיה, ביניהם חיסונים, טיפולים אלטרנטיביים, שינוי אקלים, ביוגרפיות של אישים שנויים במחלוקת וסוגיות פוליטיות, כפי שעולה **ממחקר** שבחן את הפער בין סיקור דמויות מהימין הפוליטי בארצות הברית לעומת סיקור דמויות מהשמאל.

ההטיה נגד ישראל בוויקיפדיה אנגלית

בעשור האחרון, וביתר שאת מאז ה-7 באוקטובר, הולך ומתברר כי הפער בין החזון לבין המציאות בוויקיפדיה באנגלית הולך ומתרחב בכל הקשור לישראל. ערכים רבים הקשורים לסכסוך הישראלי-פלסטיני, למדינת ישראל וליהדות נערכו באופן מגמתי תוך בולטות של דפוסי השפעה וקהילות עריכה מאורגנות, המעצבות את התוכן בהתאם לאינטרסים פוליטיים או אידיאולוגיים. המגמה באה לידי ביטוי במניפולציות במסגור התוכן, בבחירה סלקטיבית של מקורות, במחיקת נקודות מבט חלופיות ובהפעלת

לחץ קהילתי לחסימת עורכים המבקשים לאזן את הכתיבה (ראו למשל בערכים "[Palestinian genocide accusation](#)" ו-"[Gaza genocide](#)") הנסמכים על מקורות, ציטוטים וטענות של קבוצות המבקרות את ישראל, אך אינם מאזנים אותם על-ידי קולות המחזיקים בדעות שונות ומגנים על מדיניותה או על פעולותיה. כתוצאה מכך נשחק עקרון הניטרליות, נוצרות הטיות שיטתיות, וערכים רבים עוברים טרנספורמציה ממקור ידע לכלי תעמולה.

הטיית הידע בוויקיפדיה - מהלך מתואם ומאורגן

למרות שבמבט ראשון תופעת הטיית הידע בוויקיפדיה יכולה להיראות אקראית, ולנבוע מתפיסה עצמאית, כחלק מהסחף בדעות נגד ישראל, מעקב אחר המשתמשים הפעילים באופן עקבי בהטיית ערכים מלמד כי מדובר בקבוצה מתואמת הכוללת כארבעים עורכים ומספר "אדמינים" בעלי ידע מקיף ומעמיק, והיכרות עם רשת החוקים והכללים הסבוכה של הקהילה בוויקיפדיה האנגלית. בשעה שתיאום עריכות אסור על פי חוקי ויקיפדיה, עורכים אלו נתפסו מתאמים את פעולתם באמצעות אפליקציית דיסקורד (שמאפשרת לתקשר באמצעות התכתבויות, שיחות וידאו ושיחות שמע תוך שמירה על אנונימיות) בקבוצת "Tech4Palestine".

התיאום כלל חלוקת משימות, תכנון אסטרטגי, יצירת עמודי עבודה נסתרים בתוך ויקיפדיה ושימוש בטקטיקות [Tag Team](#) המבוססות על תיאום של שני עורכים או יותר כדי לקבע נרטיב ולגבור על עורכים אחרים. באופן זה, שורת עריכות שנראות שוליות כל אחת בפני עצמה הפכו יחדיו למהלך רחב-היקף ששינה בשיטתיות ערכים מרכזיים בסוגיות הנוגעות לישראל. כתבת התחקיר של ארון בנדל [Gaming the Wiki System](#) מ-21 במארס, 2025, שהתפרסמה ב-Jewish Journal מציגה צילומי מסך וראיות רבות של תיאומי עריכה באמצעות קבוצת דיסקורד זאת. בדומה, המאמר [How Wikipedia's Pro-Hamas Editors Hijacked the Israel](#) 24 באוקטובר, 2024 עוקב אחר תיאומי עריכה סיסטמטיים של עורכים אנטי-ישראליים. עורכים אלו התקדמו לאורך השנים לעמדות השפעה בקהילת הפלטפורמה באמצעות מעורבותם הרבה במרחב הערכים ובדפי השיחה; הם גם מפנים במקרים רבים עורכים שאינם מסכימים עם הקו שאותו הם מובילים לוועדת בוררות, שיכולה לשלול ממשתמשים את יכולת הפעולה באתר.

כדי להכשיר את הקרקע לפעילותם המגמתית, עורכים מקבוצה מובחנת זאת הצליחו להעביר מספר חוקים מרכזיים ובהם חוק 500/30, שקובע, בניגוד לתפיסה של "כל אחד יכול לערוך" שעליה התבססה הפלטפורמה לאורך שנים, כי על מנת לערוך ערכים בנושאים רגישים (דוגמת ירושלים, הסכסוך הישראלי-פלסטיני, תהליך השלום במזרח התיכון) נדרש ותק של 30 יום ו-500 עריכות. עורכים מהקבוצה קשורים גם לשינוי רשימת המקורות שניתן להסתמך עליהם, תוך פסילת מקורות מידע הכוללים את הליגה נגד השמצה (ADL), פוקס ניוז, ניו יורק פוסט. זאת, בשעה שמקורות כמו דו"חות בצלם וכתבות מאל-ג'זירה מופיעים במרחב הערכים כאמינים.

התחזקות ההטייה נגד ישראל בוויקיפדיה האנגלית

המעורבות הממושכת של קבוצת העורכים המגמתית, שחלק מחבריה פעיל כמעט מדי יום תוך שיתופי פעולה הנמשכים לאורך שנים בעריכת ערכים העוסקים בישראל, מעלה חשד לפעילות ממומנת על ידי גורמים עוינים לישראל. החשדות התחזקו עם חשיפת מאות התכתבויות לתיאומי פעולה בפלטפורמת דיסקורד, בחדר הצ'אט Tech For Palestine (ראו [Gaming the Wiki System](#)).

הפעילות הובילה לכך שאלפי ערכים עברו עריכה אנטי-ישראלית. ערכים מרכזיים עודכנו תוך שינוי ניסוחים, נוספו ערכים המערערים על זכות קיומה של ישראל, פעולות טרור של חמאס טוהרו או הוצגו באופן חלקי בלבד.

הדוגמה הבולטת והמוכרת ביותר לערעור המגמתי על זכותה של ישראל להתקיים משתקף בשינויים המסיביים שנערכו בערך על [הציונות](#). אם בעבר, הגרסה הקודמת שיקפה את החזון המרכזי של התנועה כ"הקמת ותמיכה בבית מולדת לעם היהודי, המרוכז באזור המקביל בקירוב למה שמוכר במסורת היהודית כארץ ישראל, על בסיס הקשר והזיקה היהודית ארוכת השנים לארץ זו", הערך העדכני מציין כי הציונות "הושגה באמצעות קולוניזציה של פלסטין", תוך טענה שהציונים "רצו ליצור מדינה יהודית בארץ ישראל עם כמה שיותר אדמה, כמה שיותר יהודים, וכמה שפחות ערבים פלסטינים". ניסוח זה, המבוסס על מקורות סלקטיביים, הוכנס לערך ב־11 בנובמבר 2024 ומאז הוחלט להגן עליו מפני שינוי ועריכה באמצעות מורטוריום (Moratorium) המקפיא את היכולת לשנות את המשפט למשך שנה. כיום, כל מי שמנסה למחות כנגד העיוות ההיסטורי בדף ולאזן את הערך מסתכן בחסימה מידית על ידי הקבוצה שהשתלטה על הפלטפורמה.

התחזקות ההטיה נגד ישראל בערכים רבים אחרי ה-7 באוקטובר מתרחשת במרחב שהיה מוטה מלכתחילה באמצעות ערכים המסמנים את ישראל באופן דמוני ומובחן ביחס למדינות אחרות, לרבות דיקטטורות. כך למשל, הערך "השוואה בין ישראל לגרמניה הנאצית" ([Comparisons between Israel and Nazi Germany](#)), מציג את ההקבלה משל מדובר בעניין שכיח ולגיטימי, תוך נרמול השיח, השמטת ההקשר ההיסטורי-פוליטי והמורכבות הייחודית שאיתה מתמודדת ישראל. הערך "שימוש באנטישמיות ככלי נשק" ([Weaponization of antisemitism](#)) המציג את ההאשמות באנטישמיות כטקטיקות מניפולטיביות או כפעולות שנעשות ב"חוסר תום לב" הוא דוגמה נוספת לטריוויאליזציה של חוויות שנאה ולאופן החד צדדי שבו מוצגת ישראל.

טקטיקה נוספת שנועדה להכתיב נרטיב תוך הדחקה מושכלת של מידע שיכול לבאר את מורכבות המצב כוללת מחיקה של ערכים, מידע ומושגים. מדובר בתופעה הנוגעת לערכים בנושאים עדכניים, למשל הערך שעסק במדיניות איראן להשמדת ישראל (Iran's policy to eliminate Israel) שנמחק כערך עצמאי בתקופת מלחמת 12 הימים בין ישראל לאיראן ביוני 2025 ושולב בחלקו בערך אחר. לצד ערכים בנושאים מהעבר, דוגמת מחיקת הערך העוסק בהגירת מוסלמים לארץ בתקופה העות'מנית (Muslim migrations to Ottoman Palestine) או מחיקת העמודה המתארת את הצד שביצע מעשי טבח בערך העוסק בתיעוד מתקפות הרג מתקופת המנדט הבריטי, עד שנת 1948 ([List of killings and massacres in Mandatory Palestine](#)).

טקטיקות של מחיקה ניכרות גם בערכים העוסקים במורשת ישראל וביהדות. כך, למשל, ניסיונות למחיקת מידע בערכים דוגמת "מקדש שלמה" או "בריות שלמה" מבטאים ניסיון לערער על הקשר ההיסטורי שבין הלאום היהודי לבין המרחב הארצישראלי. במקביל נערכו עשרות ערכים באופן המדגיש נרטיבים חלופיים ומציג פרשנויות המדמות היסטוריה פלסטינית קדומה. מגמה זו מתבטאת, בין היתר, בשימוש רחב ועמום במונח "פלסטין" לצורך תיאור האזור והעבר שלו, כפי שניכר בערכים כגון "היסטוריה של פלסטין" ([History of Palestine](#)) או "פלסטין ההלניסטית" ([Hellenistic Palestine](#)).

טקטיקה נוספת היא שינוי שמות ערכים. כך, למשל, הערך "מלחמת חמאס-ישראל" שונה ל"[מלחמת עזה](#)", כותרת המטשטשת את תפקידו המרכזי של חמאס בעימות ומסיט את המיקוד מהשחקנים העיקריים אל המרחב הגאוגרפי שבו מתרחשת המלחמה. כחלק מאותה מגמה, מספר ערכים המתעדים את מעשי הטבח ב-7 באוקטובר שונו לשמות המפחיתים מחומרת האירועים: "הטבח בניר יצחק" הומר ל"תקיפה בניר יצחק" ([Nir Yitzhak attack](#)), ו"הטבח בחולית" הפך ל"תקיפה בחולית" ([Holit attack](#)). המאמץ השיטתי לעצב נרטיב הממסגר את האירועים באופן מצמצם ומנרמל, תוך הפחתת האחריות הישירה של חמאס והפלסטינים למתרחש, בא לידי ביטוי גם בהעמדת שני ערכים אלו להצבעת מחיקה.

מקומה של קרן ויקימדיה העולמית בהטיה

הבעיה אינה טמונה רק בהשתלטותם של עורכים אנטי-ישראלים על מרחב הערכים עצמו, אלא קשורה גם לאופן התנהלותה של הקרן העולמית, האחראית על חזון ויקיפדיה. בשנת 2017 שינתה הקרן את ייעודה, ובחזונה האסטרטגי החדש עד 2030 קבעה כי הידע החופשי יתבסס על המושג "הוגנות בידע" (Knowledge Equity). מפרספקטיבה זו, הנרטיב הוצב מעל לעובדות, והמאבק לייצוג ולשילוב הועדף על פני השאיפה להצגת תמונה ניטרלית ומאוזנת.

עד לאחרונה הדפה הקרן את הטענות להטיית תוכן. אולם התערבות גורמי ממשל, בהם התובע הפדרלי הזמני בווישינגטון, ששלח ב-24 לאפריל מכתב לקרן ובו נטען כי ויקיפדיה "מאפשרת לשחקנים זרים לתמרן מידע ולהפיץ תעמולה לציבור האמריקאי", לרבות "שכתוב אירועים היסטוריים מרכזיים", הובילה אותה להקמת קבוצת מחקר לבחינת הנושא. מאוחר יותר, באוגוסט 27, נשלח מכתב מאת ג'יימס קומר, James Comer, יושב ראש הוועדה לפיקוח ולרפורמה בממשל וננסי מייס, Nancy Mace, יו"ר תת-הוועדה לסייבר, ביטחון, טכנולוגיית מידע וחדשנות ממשלתית לקרן ויקימדיה ובו בקשה למסמכים כחלק מחקירת קונגרס בנושא, המתרחשת בעקבות "מספר מחקרים ודוחות העלו מאמצים בולטים למניפולציה של מידע בפלטפורמת ויקיפדיה לצורכי תעמולה המיועדת לקהלים מערביים".

סיכום ומחשבות לעתיד

מודעות ציבורית היא חלק מרכזי בפתרון בעיית ההטיה בוויקיפדיה בהיותה מניע פוטנציאלי לשינוי נדרש. ההכרה בכך שוויקיפדיה איננה פלטפורמה ניטרלית לחלוטין אלא מרחב שבו נרטיבים מתחרים על נראות ולגיטימציה היא צעד הכרחי להתערבות הנחוצה ברמות שונות, הכוללות היבטים של חינוך ומחקר, לצד מעורבות פעילה של הקרן, גופים מסחריים וגופי ממשל.

כדי לקדם התמודדות אפקטיבית, נדרש פיתוח של חינוך ביקורתי להערכת מקורות ידע דיגיטליים. לשם כך יש להכשיר צוותי מחקר וחינוך לעסוק בהטיות של המרחב הדיגיטלי וכך לחזק את יכולת הציבור לזהותן ולהתמודד עמן. לצד זאת, חשוב לקדם ולפתח כלים מדעיים שיאפשרו פיקוח על הידע וזיהוי מקרים של סילוף והטיה. במקביל נדרשת העלאת מודעות לאחריותה של קרן ויקימדיה העולמית לדיוק המידע המופיע באתר ולאפשרות שמידע זה יהפוך כלי תעמולה בידי גורמים אינטרסנטיים. על הקרן ליצור מנגנוני פיקוח ובקרה שלא יסתפקו בסיסמאות של "הוגנות בידע", אלא יבחינו בשיטתיות באופני הייצוג של קבוצות ונושאים רגישים ויפעלו להגן על הידע מפני הטיה. לבסוף, יש להדגיש כי האחריות על סילוף הידע אינה מוטלת על הקרן בלבד, אלא גם על חברות מסחריות, למשל גוגל, התורמות

להטיית הידע בהפצה בלתי מסויגת של ערכים מוויקיפדיה. חברות אלה נדרשות להכיר באחריותן לשיתוף מידע מסולף ולהבין את תרומתן להטמעת עיוותי ידע במרחב הציבורי.

לסיכום, ניתן לומר כי הדרך להבטיח שוויקיפדיה, כמקור ידע ראשון במעלה, תשמש מקור של אמת ולא כלי למניפולציה היא אמנם ארוכה, אך מחייבת את ישראל – גורמי הממשל וחברה אזרחית כאחד – לצאת למסע. ללא מעורבות פעילה, הפצת מידע שגוי באמצעות פלטפורמות דיגיטליות הנחשבות אמינות תתקבע וההיבט הדמוקרטי של חשיבה עצמאית המבוססת על מקורות אמינים ייפגע.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט